

ราชรถ: ประวัติศาสตร์ วรรณกรรมและความสัมพันธ์กับสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย

The Royal Chariot: the History, the Literary and
the Relationship with Thai KingInstitute

พระมหาสมบุญ สุธมโม¹ (ทองแก้ว)

Phramahasomboon Suthammo

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2559

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติและการพัฒนาการของราชรถในสังคมไทย 2) เพื่อศึกษาราชรถที่ปรากฏในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาและวรรณกรรมทั่วไป 3) ความสัมพันธ์ระหว่างราชรถกับสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย ผลการวิจัยพบว่าราชรถ เกิดจากอิทธิพลของความเชื่อในศาสนาพุทธว่ากษัตริย์เปรียบสมมติเทพ พระองค์ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ นักรบ นักปกครองที่มีความเมตตา และศาสนาพราหมณ์ว่าทรงเป็นเทวราชา เช่นเดียวกับพระอินทร์ พระอาทิตย์ พระจันทร์ เทพเจ้าผู้ทรงราชรถ ราชรถมีพัฒนาการมาจากเกวียนแล้วเปลี่ยนแปลงรูปร่างขนาดใหญ่เทียมม้าหรือชักลากด้วยกำลังคนใช้ในการพระราชพิธีสำคัญ ราชรถ ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนา คือพระไตรปิฎกอรุณกถา ชาดก และปฐมสมโพธิกถาในรามเกียรติ์ กล่าวถึงลักษณะราชรถของพระรามและทศกัณฐ์ ในมหากาพย์เป็นราชรถศึกของฝ่ายปาลันทพทำสงครามกับฝ่ายการพที่ทุ่งกุรุเกษตร ในราชอิรสาธ คือราชรถในขบวนแห่พระบรมศพพระเจ้าช้างเผือก และตอนขบวนพระศพตะละนางพระยาท้าวไปยังพระเมรุมาศความสัมพันธ์ระหว่างราชรถกับสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ถือเป็นเครื่องประดับราชอิสริยยศอย่างหนึ่ง จากคติสมมติเทพจึงสร้างราชรถเปรียบเสมือนเขาพระสุเมรุมีบุบบกคือวิมานที่ตั้งบนราชรถและมืองค์ประกอบต่างๆ แฝงความหมายทางพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นระบอบประชาธิปไตย พระราชอำนาจกษัตริย์ตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ถูกจำกัดลงโดยรัฐธรรมนูญ แต่พระมหากษัตริย์ยังทรงไว้ซึ่งฐานะเทวราชาตามแบบธรรมราชา และทรงมีพระราชกรณียกิจที่เกี่ยวข้องกับความสุขสมบูรณ์ของอาณาประชาราษฎร์ และเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทย

คำสำคัญ : 1. ราชรถ 2. ประวัติศาสตร์ 3. วรรณกรรม 4. พระมหากษัตริย์ไทย

Abstract

This research is of 3 objectives namely :- 1) to study the history and the development of the Royal Chariot 2) to study the royal chariot that appears in the literary Works on Buddhism and general literary Works 3) to analyse the relationship of the royal chariot and Thai

¹รองคณบดีคณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

KingInstitute. From the research, it is found that :-The Royal Chariot build from belief in the Buddhism that, the King is the living god. His Majesty is the Bodhisattva, fighter and kindness sovereign. In the Brahminism is that, god like the Indra, the Sun and the Moon who havethe Royal Chariots. Their development is from a cart, already modify large-sized figure harnesses with horses or tow with the man power. Itsuse in the important Royal ceremonies.The Royal Chariotappear in Buddhism literary isThipitaka, AtthakathaJataka and PraPathomSomphothikatha. In the Ramayana literary mention the roles and characters of King Rama and Ravana. In Mahabharata literarymention the Royal Chariot of the Pandava and the Kaorava Army into the battle of Kurukshetra. In ‘Rachadiraj’ was the royal chariot in the Royal remains of PhrachaoChangPuek (King’ white elephant) and the royal chariot in the royal remains ofTalanangPhyatao to royal crematorium.The Royal Chariotthe relation of the royal chariot and Thai KingInstituteIn the Rattanakosin period. The Royal Chariotis one of the royal rank’ accessories of the King. There build itscompared as Mount Meru, spired pavilion is paradise stand on the royal chariot and many composition of hidden meaning of Buddhism and Brahminism. After B.E. 2475 Thai administration change to democracy. The royal administratiative power has limitby the constitution. But the KingInstitute still keep with the royal position in god as DhammaRacha who has the king's activities to relate of the complete & happiness of people and mind centre of Thai people.

Keywords : The Royal Chariot, the History, the Literary, The Thai KingInstitute

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การปกครองระบอบราชาธิปไตย หรือสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำสูงสุดของราชอาณาจักร และทรงใช้พระราชอำนาจอย่างเด็ดขาดในการปกครองทั้งในยามบ้านเมืองสงบและยามศึกสงคราม ในประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัยจนกระทั่งสิ้นสุดลงโดยเป็นส่วนหนึ่งแห่งอาณาจักรอยุธยา เป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูก พระมหากษัตริย์จะมีพระราชสถานะและบทบาทเสมือนพ่อ และพสกนิกรของพระองค์เสมือนลูก ดังนั้นจึงเรียกพระมหากษัตริย์สมัยสุโขทัยว่า “พ่อขุน” พระมหากษัตริย์ ซึ่งทรงเป็นมนุษย์ไม่ใช่เทพเจ้า ทั้งนี้เนื่องจากความใกล้ชิดของพระมหากษัตริย์กับประชาชน และทรงใช้พระราชอำนาจด้วยพระคุณ เป็นหลักสำคัญในการปกครองมากกว่าใช้พระเดชในระยะแรกการก่อตั้งอาณาจักรอยุธยา สถาบันพระมหากษัตริย์มีคติความเชื่อยึดแนวคตินิกายพุทธศาสนาเป็นหลักการปกครองว่ากษัตริย์ทรงมีฐานะเป็นพระโพธิสัตว์ ผู้มีบุญบารมี และทรงเป็นพระจักรพรรดิราชหรือพระราชาธิราชที่ยิ่งใหญ่เหนือกว่าพระราชาทั้งปวง ดำเนินมุลศาสนาและตรากฎหมายสามดวงกล่าวถึงพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ ส่วนในประกาศไ้้องการพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา กล่าวถึงพระมหากษัตริย์ว่า ทรงเป็นพระจักรพรรดิราช ในเวลาต่อมาแนวคิดเรื่องพระมหากษัตริย์อยุธยาได้เปลี่ยนจากการเป็นมหาสมมติราชตามคติพุทธศาสนาเป็น “เทวราชา” ตามคติศาสนาพราหมณ์ทั้งนี้เป็นเพราะ

อาณาจักรอยุธยาแผ่ขยายอาณาเขตไปยังเพื่อนบ้านกว้างขวางขึ้น สถาบันพระมหากษัตริย์อยุธยาจึงได้ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงมาผูกพันอยู่กับคติศาสนาพราหมณ์ กล่าวคือ ทรงอยู่ในฐานะสมมติเทพผู้ทรงบุญญาธิการเสมอด้วยองค์เทวะ หรือเรียกว่าเทวราชา คตินี้ได้รับจากเขมรซึ่งก็ได้รับมาจากอินเดียอีกต่อหนึ่ง

ตามคติเทวราชานี้ พระมหากษัตริย์ทรงไม่ใช่มนุษย์ หากทรงเป็นองค์อวตารของพระเป็นเจ้าในศาสนาพราหมณ์ ซึ่งอาจจะพระศิวะ หรือพระนารายณ์ (พระวิष्ณู) องค์ใดองค์หนึ่งก็ได้ ความเชื่อนี้ปรากฏในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ในพระราชพิธีพราหมณ์จะสาธยายมนต์อัญเชิญพระเป็นเจ้าให้เสด็จลงมาสถิตในองค์พระมหากษัตริย์นอกจากนั้นพราหมณ์จะใช้คำพูดกับพระมหากษัตริย์เสมือนดังพูดกับพระศิวะหรือพระวิष्ณูและจะถวายสัญลักษณ์ของพระเป็นเจ้าแต่พระมหากษัตริย์ด้วยเช่นพระสังวาลธรรมาวุธและพระบรมนามาภิไธยที่มีคำว่า “ทิพยเทพาวตาร” แปลว่า “อวตารของพระเป็นเจ้าบนสวรรค์” สิ่งต่างๆ เหล่านี้ที่ประกอบในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก แสดงให้เห็นว่าองค์พระมหากษัตริย์ ได้ทรงกลายเป็นพระเป็นเจ้าแล้ว (พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร, 2517, หน้า 89)

พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเทพเจ้า จึงต้องมีการสร้างกฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนเพื่อให้สอดคล้องกับฐานะและความยิ่งใหญ่ของพระองค์เช่น พระมหากษัตริย์ต้องทรงอยู่ในที่สูงกว่าผู้อื่นใดทั้งสิ้น การตั้งที่ประทับจึงต้องอยู่เหนือคนอื่นๆ มีการสร้างราชาศัพทขึ้นสำหรับใช้กับพระองค์พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ส่วนที่ประทับของพระมหากษัตริย์คือพระบรมมหาราชวังนั้นถือว่าเป็นสถานศักดิ์สิทธิ์เป็นศูนย์กลางแห่งราชอาณาจักร สร้างขึ้นโดยมีกฎเกณฑ์ ราชพิธียิ่งใหญ่อยู่หลังการปานประดุกทิพย์วิมาน เสมือนดังเป็นเทวสถาน สถาบันพระมหากษัตริย์อยุธยาได้วิวัฒนามาอยู่ในฐานะสมมติเทพโดยมีเรื่องการเป็นพระโพธิสัตว์ และการเป็นพระจักรพรรดิราชผสมผสานอยู่ด้วย

ในด้านพระราชอำนาจเนื่องจากพระมหากษัตริย์ตามคติเทวราชามีฐานะสูงส่งเป็นอวตารของพระผู้เป็นเจ้าอำนาจของพระองค์จึงไม่ได้มาจากสัญญาประชาคมตามแนวคิดพุทธศาสนาเรื่องมหาสมมติราช หากได้มาจากการที่พระองค์ทรงเป็นสมมติเทพด้วยเหตุนี้พระราชอำนาจของกษัตริย์ตามแบบเทวราชายิ่งใหญ่เหนือมนุษย์ธรรมดาสามัญและหาขอบเขตไม่ได้ พระราชอำนาจของกษัตริย์ยิ่งใหญ่ ในอดีตครั้งพุทธกาลกล่าวถึงความยิ่งใหญ่อยู่หลังการในการอารักขาพระราชาดด้วยการใช้กำลังพล พาหนะต่างๆ รวมทั้งราชรถในขบวนตามเสด็จพระเจ้าอชาตศัตรูที่ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543, หน้า 360)

ราชรถ เป็นยานแห่งพระมหากษัตริย์ มีล้อสำหรับเคลื่อนไป ส่วนรถศึก คือรถเทียมม้าที่ใช้ในการสงครามสมัยโบราณปรกติมี 2 ล้อ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 969) พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรคกล่าวถึงความงดงามวิจิตรของราชรถของพวกกษัตริย์ลิจฉวี (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), หน้า 266) ตอนนางอัมพปาลีศกนิทานิมนต์พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ไปรับภัตตาหารก่อนกษัตริย์ลิจฉวี ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มักเปรียบเทียบราชรถกับสังขารไม่เที่ยงมีพระพุทธพจน์ว่า ราชรถ อันวิจิตร ย่อมชำรุด แม้สรีระก็ย่อมเข้าถึงชรา แต่ว่าธรรมของสัตว์บุรุษไม่มีวันชรา (ส.ส. (ไทย) 15/114/131)

ราชรถได้มีบทบาทสำคัญในพระราชพิธีต่างๆ เช่น เสด็จพระราชดำเนิน หรือเสด็จเลียบพระนครต่อเนืองมาจนสิ้นสุดเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าครั้งที่สอง ในปี พ.ศ. 2310 ถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช คงจะเหลือราชรถอยู่เพียงไม่กี่หลัง หรืออาจเหลือเพียงหลังเดียว

ที่ใช้ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกซึ่งใช้การไม่ได้สมบูรณ์แบบนัก พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ทรงพระราชดำริที่จะฟื้นฟูขนบธรรมเนียมพระราชประเพณีที่เคยปฏิบัติมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างกรุงเทพมหานคร ให้มีปราสาท ราชมณเฑียร ราชวัง และสิ่งก่อสร้างหลายอย่างแบบเดียวกับอยุธยา โดยเฉพาะพระราชรถ ได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระมหาพิชัยราชรถขึ้นมาใหม่ เพื่อการพระบรมศพ พระปฐมบรมมหาชนก ใน พ.ศ. 2338 โดยโปรดให้สร้างเป็นราชรถขนาดใหญ่ตามแบบพระราชประเพณี ที่เคยมีมาครั้งกรุงศรีอยุธยา คือ มีขนาดสูง 1,120 เซนติเมตร ยาว 1,530 เซนติเมตร งานพระเมรุ พ.ศ. 2339 ต่อมาใน พ.ศ. 2342 สมเด็จพระที่นั่งเชอ เจ้าฟ้ากรมพระเทพสุขาวดีสิ้นพระชนม์ ก็โปรดให้อัญเชิญพระโกศทรงบนพระมหาพิชัยราชรถออกพระเมรุอีกครั้งหนึ่ง นับจากนั้น พระมหาพิชัยราชรถก็ได้ถูกกำหนดให้เป็นราชรถเฉพาะอัญเชิญพระบรมศพพระเจ้าแผ่นดินตลอดมา

ด้วยเหตุความเชื่อเรื่องราชรถในสังคมไทย ซึ่งถือได้ว่าเป็นมรดกทางความคิดจากตำนาน ประวัติศาสตร์ เรื่องราชรถ ของคนไทยที่สะท้อนถึงภูมิปัญญา วิสัยทัศน์ของบรรพชน อันเป็นรากฐานทางจารีต ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวข้องผูกพันกับโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง คติเรื่องราชรถ จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจยิ่งต่อการศึกษาทั้งในแง่ภูมิปัญญา คุณค่าทางตำนาน ประวัติศาสตร์ และวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีลักษณะเด่นที่สะท้อนผ่านข้อมูลทางคติชนวิทยา ทั้งนี้การทำความเข้าใจ ค้นหาบทบาทความเป็นมา ความหมาย และความเชื่อเรื่อง“ราชรถ” ในพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตในมิติต่างๆ ของคนไทย เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อเพื่อใช้พัฒนาทางจิตใจ อันจะเป็นคำตอบสำคัญในการพัฒนาความคิดของตนเองและชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนาการของราชรถในสังคมไทย
- 2.2 เพื่อศึกษาราชรถที่ปรากฏในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาและวรรณกรรมทั่วไป
- 2.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างราชรถกับสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

- 3.1 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย อรรถกถาฎีกา อนุฎีกา
- 3.2 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ โดยรวบรวมข้อมูลจาก หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ วิดีโอ เว็บไซต์ ต่างๆ และงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้
- 3.3 ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบปัญหาการวิจัย
- 3.4 สรุป นำเสนอผลการวิจัย

4. ผลการวิจัย

ประวัติและพัฒนาการของราชรถในสังคมไทยราชรถของไทย มาจากคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาว่า พระมหากษัตริย์เปรียบเสมือนพระอินทร์ โดยเปรียบเทียบคุณสมบัติกับบทบาทของพระอินทร์ในด้านทรงเป็น พระโพธิสัตว์ นักรบ นักปกครองที่มีความเมตตา ดังนั้น เพื่อแสดงถึงพระบารมีเพิ่มพูนพระราชอำนาจให้ยิ่งขึ้นจึง ต้องมีสัญลักษณ์อันแสดงถึงความสูงสุดดุจเทพยดาตั้งแต่เครื่องราชภัณฑ์รวมทั้งพระราชมณเฑียรด้วย คติทาง พระพุทธศาสนากล่าวว่า สมมติเทพ คือเทวดาโดยสมมติ แม้สมัยกรุงสุโขทัยใช้การปกครองแบบธรรมราชา สมัยอยุธยาปรับเอาคติเทวราชามาใช้ในราชสำนักไทย ทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเทวราชาและธรรมราชา จนถึงสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ยังทรงรับเอารูปแบบ จากสถาบันกษัตริย์ของสมัยอยุธยา คือทรงเป็นเทวราชาและธรรมราชา ทรงมีทศพิธราชธรรม ราชจรรยาวัตร และจักรวรรดิวัตรเป็นหลักธรรมในการปกครองบ้านเมือง ราชรถของไทยมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นพระราช พาหนะอย่างหนึ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อให้สมกับพระราชอิสริยยศของพระมหากษัตริย์ เป็นพระราชพาหนะที่ใช้เสด็จ ในพระราชพิธีสำคัญประกอบด้วยริ้วขบวนเครื่องสูงและข้าราชการบริพาร และใช้อัญเชิญพระโกศทองคำสำหรับงาน พระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพด้วยราชรถในสมัยรัตนโกสินทร์ คือพระมหาพิชัยราชรถ เวชยันตราชรถ และราชรถน้อยองค์อื่นๆ ใช้ในกระบวนราชรถอัญเชิญพระบรมโกศ

ราชรถในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ในพระไตรปิฎกและอรรถกถากล่าวว่า ธงเป็นเครื่องปรากฏเป็น ส่องงามแห่งราชรถนั้น ราชรถของพุกกษัตริย์ลิจฉวีแห่งกรุงเวสาลีเป็นหมู่สี่เชี้ยว เหลือง แดง ขาว พระสูตรว่าด้วย ราชรถ 7 ผลัด คือเวลาที่ดำรงอยู่ในวิสุทธิทั้งเจ็ด ชรามรณสูตร มีพระพุทธพจน์ว่า ราชรถอันวิจิตรย่อมชำระุด แม้สรีระก็ย่อมขรา แต่ธรรมสัตบุรุษหาขราไม่ ปฐมัสกนัมมสนสูตรว่าราชรถท้าวสักกะเทียมด้วยม้าอาชาไนย 1,000 ตัว ปัญจกรสูตร มีพระพุทธพจน์ว่า แม้เทวทัตมีลาภจากพระเจ้าอชาตศัตรูเสด็จโดยราชรถ 500 คันนำ ภัตตาหาร 500 ส้ารับไปพระราชทานทั้งเช้า เย็น เทวทัตก็พึงเสื่อมในกุศลธรรม หวังความเจริญไม่ได้ธัมมิกอุปาสก วัตถุ ผู้ใญ่บุญใฝ่กุศลตอนใกล้ตายมีราชรถจากสวรรค์ทั้ง 6 ชั้นมารับ เขาเลือกรถจากภพดุสิต ราชรถในชาดก กล่าวถึงราชรถงามวิจิตรเทียมด้วยม้าของท้าวสักกะ และราชรถของพระราชาราชรถในพระปฐมสมโพธิกถา ใน วิวาหมงคลปริวรรตกล่าวถึงอลงกตมหายานกลราชรถ ตอนพระโพธิสัตว์ทรงราชรถประพาสุทธานพบเทวทูตทั้ง 4 และตอนธัมมจักกปปริวรรตกล่าวถึงพระมหาพิชัยราชรถ ราชรถในรามเกียรติ์เป็นราชรถของพระราม พระลักษมณ์ ทศกัณฐ์และพญายักษ์ ราชรถในมหาภารตยุทธเป็นราชรถศึกของอรชุนมีพระกฤษณะเป็นสารถีฝ่ายปาดนทพทำ สงครามกับฝ่ายเคาพ ราชรถในราชาธิราช คือราชรถในขบวนแห่พระบรมศพพระเจ้าช้างเผือก ตอนพระเจ้า ราชธิราชทรงสุบินนิมิตว่าพระจันทร์ซักรถ และตอนขบวนแห่พระศพตะละนางพระยาท้าวไผ่ยังพระเมรุมาศ

ความสัมพันธ์ระหว่างราชรถกับสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย ราชรถในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ถือเป็น เครื่องประดับราชอิสริยยศพระเจ้าแผ่นดินอย่างหนึ่งตามคติความเชื่อว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นสมมุติเทพจึงสร้าง ราชรถวิจิตรสูงใหญ่ เปรียบเสมือนเขาพระสุเมรุมีบุบบกคือวิมานที่ตั้งบนราชรถมีองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งแฝง ความหมายทางพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 โดยคณะราษฎร ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 แม้การเปลี่ยนแปลง การปกครองเป็นผลให้การใช้พระราชอำนาจกษัตริย์ตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ถูกจำกัดลงโดยรัฐธรรมนูญ

ซึ่งทำให้ฐานะของพระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งองค์พระประมุขของประเทศทรงเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชาติและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในชาติ แต่พระมหากษัตริย์ยังทรงไว้ซึ่งฐานะแห่งความเป็นสมมติเทพตามแนวความคิดเทวราชาและยังทรงมีพระราชกรณียกิจที่เกี่ยวข้องกับความสมบูรณ์พูนสุขของอาณาประชาราษฎรและความเป็นอยู่ของพสกนิกรตามแนวความคิดธรรมราชาเช่นเดิมทรงมีพระราชกรณียกิจในด้านต่างๆที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากยิ่งขึ้นสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยทรงเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญทรงดำรงตำแหน่งประมุขของประเทศเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนชาวไทย

5. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีข้อเสนอแนะที่ควรนำไปปรับปรุง จากผลการวิจัยพอสรุปเป็นประเด็นได้ ดังนี้

5.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการศึกษาวิจัย : ประวัติศาสตร์ วรรณกรรม และความสัมพันธ์กับสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย เมื่อสำเร็จแล้วทำให้พบประเด็นสำคัญสามารถนำเสนอได้ 3 ประการคือ

1) ราชรถ เป็นเครื่องประดับของพระมหากษัตริย์ ซึ่งได้รับการยกย่องให้มีฐานะเปรียบเหมือนเทพเจ้าหรือเป็นองค์สมมติเทพตามคติความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ สมัยอยุธยาได้รับอิทธิพลมาจากเขมรซึ่งได้จากอินเดีย พระมหากษัตริย์ในระบอบราชาธิปไตยเป็นผู้นำราชอาณาจักรที่มีพระราชอำนาจเด็ดขาด คติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ทำให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นสมมติเทพและเทวราชาที่มีความศักดิ์สิทธิ์มีรูปแบบเอกลักษณ์เฉพาะตัวซึ่งแสดงสัญลักษณ์ความเป็นผู้ยิ่งใหญ่โดยมีเครื่องราชูปโภค โดยเฉพาะราชยานพาหนะคือราชรถที่สวยงามและยิ่งใหญ่ด้วย

2) คุณค่า ราชรถ เป็นการประดิษฐ์หรือการก่อสร้างเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ มีรูปแบบการสร้างขึ้นด้วยการแฝงคติความเชื่อในพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ ที่เชื่อกันว่าเทพเจ้าสถิตอยู่บนสรวงสวรรค์ชั้นวิมานบนยอดเขาพระสุเมรุ ซึ่งเป็นใจกลางของจักรวาล เขาพระสุเมรุนี้มีเทือกเขาและมหาสมุทรล้อมรอบอยู่อีก 7 ชั้น ที่เชิงเขาเป็นที่ตั้งของป่าหิมพานต์ ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของบรรดาสัตว์หิมพานต์และบรรดานักชิววิทยาธรผู้ทรงคุณวิเศษทั้งหลาย

ราชรถซึ่งเป็นเครื่องใช้ชนิดพระราชายานและยังเป็นเครื่องประกอบพระราชอิสริยยศอย่างหนึ่งของพระมหากษัตริย์ ก็ถูกสร้างขึ้นตามคติความเชื่อนี้เช่นกัน คือ มีบุษบกซึ่งเป็นส่วนยอดของราชรถ เปรียบเสมือนพระวิมานอยู่บนยอดเขาพระสุเมรุ ซึ่งมีขนาดสูงใหญ่ถึงการ คือ ตัวราชรถมีเทวดาและสัตว์หิมพานต์ เช่น ครุฑและนาค ซึ่งอาศัยอยู่ที่ป่าหิมพานต์เชิงเขาพระสุเมรุ

ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ให้ความรู้โดยอาศัยหลักฐานข้อเท็จจริงต่างๆ ให้ความคิดความอยากรู้ อยากเห็น สร้างแรงจูงใจสร้างความประทับใจให้เห็นคุณค่า สร้างทัศนคติที่ดีและถูกต้องและช่วยส่งเสริมให้ชนรุ่นหลัง สร้างความรู้สึกรักความสนใจในวิทยาการแขนงต่างๆ ให้ความรู้ความเข้าใจในข้อเท็จจริง ผึกทักษะในการศึกษาค้นคว้า มีความคิดพิจารณารอบคอบกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ สร้างนิสัยให้ตื่นตัวในการศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ทำให้เห็นคุณค่าของราชรถปรากฏในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาและวรรณกรรมทั่วไป ในพระปฐมสมโพธิกถากล่าวถึงพระมหาพิชัยราชรถเปรียบเทียบกับการหมุนกงล้อธรรมจักรกับวัตนสูตรไว้ว่า

พระพุทธเจ้าทรงตกแต่งธรรมจักรมหาพิชัยรถ เพื่อจักรบรรทุกเวไนยสัตว์ ราชรถเทียมด้วยจตุรัสสตร คือสัมมัตถาน ทั้ง 4 ขั้วหลักพันสกลลามกวิถีทั้งสอง คือทางเปือกตมคือกามสุขัลลิกานุโยค ทางรกชัฏด้วยขวากหนามคืออัตตกิณนุโยค ดำเนินโดยทางสายกลาง คือ พระอริยวงศิกอริยมรรคา อันประดับด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ปราศจากโทษมลทิน ส่วนพระเวษยันตราขรถ เป็นราชรถของพระอินทร์ ราชรถของไทยมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาด้วยเป็นพระราชพาหนะ อย่างหนึ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นให้สมกับพระราชาอิสริยยศของพระมหากษัตริย์

3) ความสัมพันธ์ของราชรถกับสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยเป็นเครื่องประดับราชอิสริยยศของพระมหากษัตริย์ประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญคือเป็นเครื่องราชูปโภคที่แสดงออกถึงฐานและบทบาทอันเป็นสมมติเทพหรือเทวราชาของพระเจ้าแผ่นดินและเป็นพระราชพาหนะที่ใช้ทรงเพื่อเสด็จในพระราชพิธีสำคัญๆ เช่น การเสด็จเลียบพระนครอันประกอบด้วยริ้วขบวนเครื่องสูงและข้าราชการบริพาร ปัจจุบันใช้อัญเชิญพระโกศทองคำสำหรับงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์

ผลการวิจัยนี้นำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษาใช้บูรณาการความรู้ เพื่อเพิ่มพูนปัญญาในการสร้างสรรค์ความรู้ทางทัศนศิลป์ ที่สามารถนำมาใช้ประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตประจำวันเพื่อศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปวัฒนธรรมในสังคมไทยเพื่อให้ผู้คนมีความตระหนักถึงความสำคัญของราชรถว่า เป็นพระราชพาหนะแห่งพระมหากษัตริย์ ผู้ทรงพลานุภาพในเทวโลกและในทางโลกนี้ ซึ่งมีความเชื่อมโยงวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา วรรณกรรมรามเกียรติ์ กับวิถีชีวิตของคนในชุมชนไทย โดยเฉพาะเป็นเรื่องใกล้ตัวในชีวิตประจำวันเกี่ยวกับแบบอย่างพิธีกรรมวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายไปจนถึงความเชื่อในโลกหน้าของพุทธศาสนิกทุกคน

5.2 ข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาที่สืบเนื่องต่อจากงานวิจัย ราชรถ : ประวัติศาสตร์ วรรณกรรม และความสัมพันธ์กับสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย นี้ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการวิจัยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเครื่องประกอบราชอิสริยยศ เครื่องราชูปโภค รวมทั้งเครื่องบูชา ด้วยกระบวนการสร้างสรรค์อย่างมีศิลปะที่เกิดจากฝีมือช่างไทยในอดีต ความเชื่อและศรัทธา ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และพระราชพิธีต่างๆ ซึ่งล้วนมีความงดงามวิจิตร บรรจง ทรงคุณค่าด้านเอกลักษณ์ความเป็นไทย เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาปัญญาอันเนื่องมาจากความหมาย ความเป็นมา และความคิดสร้างสรรค์นอกเหนือไปจากนี้ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องของพสกนิกร พุทธศาสนิกชนในสังคมไทยและเพื่อให้เข้าใจในเครื่องประกอบราชอิสริยยศแห่งสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยได้ถูกต้องอย่างลึกซึ้ง สามารถที่จะน้อมนำไปประยุกต์เป็นแบบอย่างในวิถีชีวิตประจำวัน อันเนื่องด้วยประเพณีในวงจรชีวิตของไทยเราได้คือ

1) การศึกษา เครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เครื่องสูง เครื่องศิลาภรณ์ เครื่องบูชา และเครื่องราชูปโภคแห่งพระมหากษัตริย์ไทย

2) เครื่องราชภัณฑ์ : พัฒนาการขนบจารีตประเพณี พระราชพิธีที่เป็นเอกลักษณ์แห่งสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย

6. บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2523). **พระปฐมสมโพธิกถา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- กรมศิลปากร. (2518). **ตำนานมูลศาสนา**. พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์. (17 ธันวาคม, 2518).
- กรมศิลปากร. (2558). **พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 2**. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร : สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.
- _____. (2556). **รถม้า และพาหนะร่วมสมัย**. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์ 1977.
- กองโบราณคดี. (2534). **จิตรกรรมไทยประเพณี**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมปอง มุทิโต. (2547). **คัมภีร์อภิธานวรรณนา**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ประยูรวงศ์ พรินต์ติ้ง.
- พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร. (2517). **ชุมนุมพระนิพนธ์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระจันทร์.
- ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช. (2523). **สถาบันพระมหากษัตริย์**. กรุงเทพมหานคร: แสงรุ่งการพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 10 11**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย. (2556). **พระสูตรและอรรถกถา แปล ทีฆนิกาย สีสันธวรรค เล่มที่ 1 ภาคที่ 1**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วาสนา บุญสม. (2551). **จากพระมหากษัตริย์ เพชรแห่งพระอัจฉริยภาพนำสู่นิทานสี่ภาค**. กรุงเทพมหานคร: ปิรามิด.
- สาโรจน์ มีวงศ์สม. (2541). **ราชรถและราชยาน**. กรุงเทพมหานคร: ฐานการพิมพ์.

7. คำขอบคุณ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์จากผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ซึ่งเป็นทั้งแรงผลักดันให้กำลังใจ ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาและแนะนำให้แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี โอกาสนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณคณาจารย์ เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยทุกท่าน ขอบขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่สละเวลาในการตรวจแก้ไขเนื้อหา การใช้ถ้อยคำภาษาอย่างถูกต้องสมบูรณ์และขอขอบคุณสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ได้ให้โอกาสตีพิมพ์ผลงานวิจัยในครั้งนี้